

VECHIA BISERICĂ DE LEMN

DIN

GRĂMEȘTII VÂLCEI

S coborând de sus, din Arnota, unde rămâne mănăstirea lui Matei Basarab, cățărata între stânci, ca un cuib de vultur, apuci marea și neregulată, de râu de munte, a apșoarei Costeștii, pentru

dram, la o parte, în sătucul Petrenii, află schitul Patrazeci-de-Izvoare, zidit greoi, din cărămidă, după datine țărănești, de smeritul ieromonah al Bistriței chir Ștefan, pe la 1701 — în dosul cărăia țâșnesc ca niște cozi de șerpi numeroasele izvoare — iar ca mult

Biserica din Grămești: vedere din față.

ca pe aci să dai în șoseaua cea mare ce merge dinspre Govora la Târgul Jiu. In

în vale, în cătunul Grămești, ce ține de Costești, pe stânga, pe râpa râului, deslu-

șești — în umbra pometalui și brădetului — silueta unei biserițe de hârne.

Biserica din Grămești : vedere spre altar.

Și dacă, împovărat de gândurile ce-ți înălmântă mintea și inima după ce ai înghinchiat pe marmura ce acoperă rămășițele lui Matei Basarab și după ce ai admirat măreția așezării Bistriții, unde egameni au Barbu Craiovescu și petrecu vara un Știrbei-Vodă (ale cărui mobile înștiăinate le posedă cărciamarii din sat!), — nu pregeți să apuci pe potecață în sus și să vizitezi bisericuța, vei avea o mare surprindere, căci te afli în fața unei mărturii de pe vremea mitropolitului lui Matei Basarab, marele Ștefan, care va fi străbătut călare, în saita Domnului, de multe ori aceste plaiuri și pe care, aceleași puternice simțiminte, îl va fi făcut să ridice sfântul lăcaș.

Inscripția, tăiată în lemn, imitând pe cea în piatră, glăsuște, în limba oficială de pe acea vreme, astfel :

† ИЗВОЛЕНІЕМ СЦЯ, И СВЯГОСПИШЕНІЕМ СНА, И СВЕРШЕНІЕМ СТО ДХЯ, СЕН СТИН ХРАМ БЖСТЕННН ВЪЗВЕЖ ВЪ СЛЯВЪ И ЧЕСТЬ ЗСПЕНІЕ ПРЕСТЪН БЦЕ ПРЕСОЦІЕННН АРХІЕПСКОП И МИТРОПОЛИТ КВР СТЕФАН, СЪЗДА СѢТ ОСНОВАНІЕ ДАЖЕ ДО СВЕРШЕНІЕ ВЪ ДНИ ІО ГРИГОРІЕ ВОЕВОД — ВЛѢТЪ, ЗРОС.

(= CU VOIA TATĂLUI ȘI AJUTORUL FIULUI ȘI SĂVĂRȘIREA SFĂNTULUI DUH, ACEST SFĂNT TEMPLU DUMNEZEESC L-A RIDICAT, ÎN SLAVA ȘI CINSTEA ADORMIRII PEA CURATEI MAICII DOMNULUI, PEA SFINȚITUL ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT D. ȘTEFAN, L-A ZIDIT DIN TEMELIE PĂNĂ LA SĂVĂRȘIT ÎN ZILELE LUI IO GRIGORIE VOEVOĐ, — ANUL 7173 (= 1664/5).

Dintr'o altă inscripție găsită afară, tot pe hârna, aflăm și ceva din cronica bisericii :

AICEA, JOS, ZAC OASELE LUI DOBRIN POPESCUL, TATĂL POPEI LUI STAN, CARELE AU FOST POP(Ă) ÎNTĂI LA ACEASTĂ SF. BISERICĂ. ВЪ ДНИ ІО РАДАЛ ВОЕВОД ПРАДЕТАВИСЕ ДОБРНИ, МЪСЦЯ МР. ІЯ ВЛѢТЪ, ЗРОС. (= ÎN ZILELE LUI IO RADUL VOEVOĐ A MURIT DOBRIN, LUNA MARTIE 11, ANUL 7176 (= 1668).

Strălucirea ca și patriarhalitatea vieții unei societăți, dintr'o anumită epocă, se o-

Biserica din Grămești : procomidia.

glindește mai ales în monumentele rămase pe urma ei. În timpurile vechi, când ne

înşghebarăm statul, s'a întâmplat și cu noi ceea ce s'a întâmplat cu toate popoarele în copilăria lor. Pădarile, piscurile și mai ales peșterile fără adăpostul nostru și al cultului nostru. Intr'o peșteră, ce se scobește în stâncă dreaptă ca un perete, locuiește sf. Nicodim, la Tismana, punând bazele viitoareii mănăstiri de acolo. Tot într'o astfel de gaură, în apropierea unui izvor tămăduitor (cu pucioasă), pe vremea lui Rada-Vodă (Negru), se puneau bazele schitului Jghiabul

Nicodim la picioarele unei peșteri în valea «hăul» cu același nume, tot în taină și misterul peșterilor se săvârșea cultul nostru. — Dar poate și în biserici de bârne, ridicate cu așurință din lemnele ce se aflau din belșug, în pădarile ce năpădăiau pământurile slab populate.

De ce importanță ar fi pentru studiul arhitecturii bisericilor noastre găsirea unei astfel de biserici, de pe acele vremi patriarhale, ne-o arată studiile ce s'au făcut în

Biserica din Grămești: pisană și chenarul ușii de intrare.

din Vâlcea, după cum și la mănăstirea Iezerul un sfânt Antonie pune cel dintâi altar tot sub o stâncă. Chiar în al XV-lea veac, tot într'o peșteră făcea temelial vieții mănăstirești dela Bistrița olteană, căci până încoace se păstra acolo avuțiile și siera cu moaștele sfântului Grigorie Decapolital și se oficia cultul zilnic în bisericuța, tăiată în piatră, în lăuntru peșterii. Și până la ridicarea celei dintâi biserici de zid ce avarăm, grosolan zidita Vodița, ridicată de

arhitectura clasică, pentru a se învedera influența tehnicii primitivelor templuri de lemn asupra tehnicii artisticilor temple de piatră, din epoca când ordinele erau fixate.

Intr'o țară însă ca a noastră, unde bisericile de lemn durară, chiar în orașe, până în veacul XIX-lea, este mai greu de a căuta acele influențe și este mult mai ușor de a determina pe acelea pe cari le-avură bisericile de zid asupra celor de lemn.

În această privință biserica din Grămești

ne dă un frumos exemplu. Innălțată din bârne încheiate cu caie de lemn, ea are, după modelul bisericilor de zid, în față un pridvor cu stâlpi legați prin bârne tăiate în acoladă, în felul arcadelor, iar spre răsărit un altar pentagonal. Și dacă brâul dela mijloc, ce se află la alte biserici, aici lipsește, în schimb cornișa, pe care se ridică acoperișul țuguiat, imită cornișa de cărămizi în zimțuri, numai din spirit de poadoabă și imitație, fără nici o nevoie orga-

vor, se ascute din ce în ce până la absida ce formează altarul.

Dar ceea ce face farmecul bisericuței, care, ca proporții generale, nu este așa de armonioasă ca alte biserici ce am găsit în jud. Dâmbovița, este felul cum se împodobește chenarul așei. Aci lemnarul a renanțat la gândul de a mai imita meșteșugul zidarului sau al pietrarului — gând care îl armărește și în felul cum a săpat pisania — și a dat dramul numai inspirației safletului

Biserica din Grămești: pisania și chenarul ușei de intrare.

nică rezultată din modul de a se lucra al lemnului. Din acelaș spirit de imitație s'a dat o foarte curioasă soluție problemei ce se punea prin facerea proscomidiei (v. ilustr. p. 111). — Interiorul (12,60 m. X 3 m.) ten-cuit, boltit și zugrăvit, având chiar un superb pantocrator, se împarte în pronaos, naos și altar, împărțeală pasă în evidență și în exterior, prin faptul că fiecare din aceste despărțiri se retrag una înapoia al-teia, astfel că biserica, foarte lată spre prid-

său țărănesc. Căci nimic din motivele deco-rative de aci nu mai amintește de decorați-unile pietrarilor și zidarilor — cari lucrează după tipical bizantin mai mult sau mai pu-țin carat; — aci e numai artă românească, aceeaș pe care o face ciobanul în munte, când, numărându-și zilele ce mai are până să scoboare în vale, crestează răbdător, în-florind frumos, furca pe care are să o aducă logodnicei lui; aceeaș artă pe care o face ță-ranul împodobindu-și tronul în care își va

ține zestrea sau stâlpii prispei și porților care-i ornamează casa; aceeaș pe care o fac femeile în lungile seri de iarnă când își inflorează iile sau fotele.

În această privință astfel de documente *datate*, referitoare la arta noastră națională, sunt de cea mai mare importanță pentru acel ce va face cândva istoricul ei.

VIRG. DRĂGHICEANU.

Biserica din Grămești: decorațiuni în chenarul ușii.